

ÖSSZEFOGLALÓ A NÉMETORSZÁGI MARIHUÁNA- LEGALIZÁCIÓS TÖREKVÉS ELŐZMÉNYEIRŐL, MEGVALÓSULÁSÁRÓL, CÉLJAIRÓL ÉS NEMZETKÖZI JELENTŐSÉGÉRŐL

TÓTH ENIKŐ

Olaf Scholz kancellár szociáldemokratákból (SPD), szabaddemokratából (FDP) és a Zöldekből álló kormánykoalíciója (közlekedésilámpa-koalíció) júniusban ismét megerősítette a tavaly decemberben aláírt koalíciós megállapodásban tett fogadalmát, mely szerint az országban megvalósítja a marihuána legalizációját.

A tervezett német legalizáció nagyobb szabadságot jelent, mint a más országokban már (Ausztria, Belgium, Csehország) bevezetett dekriminalizáció. Ez utóbbi esetén a rekreációs célból marihuánát fogyasztókat nem vonják büntetőjogi eljárás alá, viszont legtöbb esetben a növény termesztése, illetve az anyag árusítása már bűncselekménynek számít. A tervezett német szabályozás engedélyezné a kannabisz termesztését és az állam által szabályozott körülmények között való kereskedelmet is.

2021-ben más uniós tagállamok is megkezdtek a rekreációs kannabiszra vonatkozó szakpolitikájuk kidolgozását. Az előző év decemberében Málta jogszabályt fogadott el az otthoni termesztésről és a saját célú használatáról, valamint a szabadidős célú nonprofit kommunális klubokról. Luxemburg az otthoni termesztés engedélyezését tervezi, de az Unión kívül Svájcban is politikai tárgyalások folynak a legális rekreációs célú kannabiszértékesítésről.

Miért foglalkoznak az európai államok ilyen mértékben egy illegális pszichoaktív szerrel?

1. Az EMCDDA éves jelentéseit fellelőzva sokéves, szinte már egyértelmű tendencia, hogy a kannabisz az Európában leggyakrabban fogyasztott tiltott kábítószer. Közel 48 millió férfi és mintegy 31 millió nő számolt be arról - a látenciát nem foglalják magukba ezek a számok -, hogy használta már ezt az anyagot.

A becslések szerint az Európai Unióban a felnőttek (15 és 64 év közöttiek) 29 %-a, vagyis körülbelül 83,4 millió fő használt már tiltott kábítószer, köztük több férfi (50,5 millió), mint nő (33 millió), ebből az elmúlt évben a jelentések szerint több mint 22 millió európai felnőtt fogyasztott marihuánát.¹

2. Befolyásolják az állami- és közgondolkodást a kannabisz felhasználásának új formái és az abban rejlő kereskedelmi lehetőségek, valamint a kenderben jelenlevő egyéb anyagokkal történő kísérletezések eredményei. Az elmúlt években egyre több kannabisz kivonatot tartalmazó fogyasztási cikk, kozmetikum, étrendkiegészítő jelenik meg a piacon, s ezek köre folyamatosan bővül.
3. A kender hétköznapi – nem tudatmódosító célú felhasználása mellett jelentős szerep jut a kannabisz és a kannabinoidok orvosi célú felhasználásának előmozdításának is, ami a legtöbb uniós tagállamban már jelenleg is valamilyen

formában engedélyezett. „A nemzeti megközelítések azonban jelentősen eltérnek a megengedett termékek és az alkalmazott szabályozási keretek tekintetében”.¹

Ennek kapcsán viszont fontos megjegyezni, hogy a marihuána potenciális gyógyászati alkalmazása nem azt jelenti, hogy önmagában - az „utcán” elérhető formában, utcai adagolásban és az általános fogyasztási módokon – gyógyszer. Bizonyos betegségekben a marihuána egyes hatóanyagainak vannak kedvező hatásai: hányáscsökkentő, étvágygerjesztő, illetve bizonyos krónikus fájdalmakat szintén hatásosan enyhít, valamint szerepe van a szorongás oldásában is, viszont mint minden más vegyület orvosi alkalmazását sokévtényi kutatómunka kell, hogy megelőzze. „Ennek fő oka, hogy a kutatók igyekeznek olyan hatóanyagot előállítani, amely tiszta formában alkalmazva, a lehető legkevesebb mellékhatással képes kifejteni a kívánt hatást”.² Ilyen kannabisz-hatóanyagú gyógyszer a Sativex is, melyről további információ [ezen a linken](#) érhető el.

4. A legalizációs érvelés negyedik, kiemelt indoka az ártalomcsökkentés. Az EMCDDA 2021. évi jelentésében külön kitér a szintetikus kannabinoidokkal, különösen az alacsony THC-tartalmú növényi és gyantatermékekkel hamisított kannabisz_ okozta nemzetközi problémára.

„A szintetikus kannabinoidok a kannabisz pszichoaktív hatásaiért elsődlegesen felelős anyagok, a THC hatásait utánozzák, ám nagy hatáserősségűek és mérgezőek is lehetnek”.¹

Ez azt jelenti, hogy a fogyasztók természetes kannabiszt szándékoznak vásárolni, ami helyett egyre jellemzőbben alacsony THC-tartalmú, olcsó ipari kendert kapnak, a megfelelő hatás elérése érdekében – szintetikus kannabinoid porral „felütve”.

Ezek a hamis hatóanyagok kifejezett veszélyt jelentenek a fogyasztók számára, mivel a hamis alapanyagok gyakran egyenlőtlenül oszlanak el a termékben, így akár egy adott (megszokott) adagban mérgező mennyiségben fordulhatnak elő. A nagy hatáserősségű szintetikus kannabinoidok intenzívebb mérgezést, valamint mentális, fizikai és viselkedési hatásokat okozhatnak, mint a kannabisz, emellett Európa szerte egyre több súlyos és halálos kimenetelű mérgezésről is beszámoltak.¹

5. Végül pedig egy újabb statisztika 2021-ből, hogy „a 25 országból rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy 2020-ban Európában mintegy 80 000 ember vett

igénybe speciális kábítószer-kezelést kannabiszhasználattal kapcsolatos problémák miatt, közülük mintegy 43 000 fő (szintén a kannabiszhasználat miatt) első alkalommal. A kannabisz az új kezelésben részesülők által leggyakrabban említett fő probléma, és Európában az első kezelésre jelentkezők 45 %-át érinti”.¹ Talán ez a legellentmondásosabb pont a legalizáció-pártiak számára, hiszen ezek a kezelések jellemzően állami finanszírozásból kerülnek megvalósításra, így tehát kiadást jelentenek az egészségügy számára. Hogyan szolgálná tehát a marihuána legalizálása a nemzetek érdekeit, ha éppen e szer fogyasztásából adódóan vesznek igénybe a használók gyógykezelést?

6. Erre a válasz jellemzően az, hogy a kannabisz legális, állam által szabályozott, felügyelt és megadóztatott kereskedelme (egyben a feketepiaci kereskedelem visszaszorítása) évente több milliárd eurós bevételt hozna az államháztartásnak – a befolyt pénzből pedig jelentős összeget fordítanának a fiataloknak szánt felvilágosításra, amelynek célja a droghasználat megelőzése, illetve az egészségügyi következményeinek felelős mérlegelése lenne.

A fentiekből kitűnik, hogy a kannabiszra vonatkozó szakpolitikák és szabályozási válaszok megalkotása korántsem egyszerű feladat. Az unión belüli államok szabályozása is jelentősen eltér egymástól, sőt egy-egy adott nemzet kormányán belül is parázsviták alakulhatnak ki ezzel kapcsolatban.

A holland precedens

Jogosan merül fel bennünk a kérdés, hogy miért jelentek meg olyan cikkek, melyek szerint a németországi legalizációs törekvések jogi akadályok miatt elbukhatnak, ha Hollandiában coffee-shopokban 2006-ig bárki, azóta pedig a holland állampolgárok számára hozzáférhető a marihuána. Azonban ez nem jelent legális joggyakorlatot, mivel az Európai Unió Tanácsa 2004-ben egy kerethatározatban, minden tagállam számára egyértelműen meghatározta a kábítószer-kereskedelem területén alkalmazandó minimumszabályokat. Eszerint „minden tagállam meghozza a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a következő szándékos cselekmények – amennyiben azokat jogellenesen követték el – büntetendőek legyenek: a kábítószerek termelése, előállítása, kivonása, készítése, felajánlása, értékesítésre való felajánlása, forgalmazása, értékesítése, bármilyen feltétel mellett való szállítása, közvetítése, feladása, tranzitálása, fuvarozása, importálása vagy

exportálása.” Viszont ugyanitt található egy kivétel: a „leírt cselekmény nem tartozik e kerethatározat alkalmazási körébe, amennyiben az elkövetők azt kizárólag saját, személyes fogyasztásukra hajtják végre, a nemzeti jogban meghatározottak szerint”.³

Tehát Hollandia, mint EU tagállam, nem támogathatja a tiltott kábítószeres kereskedelmét – tehát a coffee-shopok a marihuánát (mint árut) legálisan nem szerezhethék be, mert ahhoz részt kell vállalni a tiltott kereskedelemben, viszont itt van segítségükre a kitétel, hogy a nemzeti szabályozás kapott némi szabadságot. Ezáltal tudták kidolgozni „toleranciapolitikájuk” alapjait.

E politika különbséget tesz az elfogadhatatlannak ítélt „kemény” és a tolerált „könnyű” drogok között, másrészt a College van procureurs-generaal (a főügyészi kollégium) által kiadott utasításoknak megfelelően „az illetékes hatóságok így az eljárások célszerűségének elvére támaszkodtak a szelektív bűnüldözési politika folytatása céljából. A büntetőeljárások hatékonysága érdekében a kannabisz árusítása – szigorúan korlátozott mennyiségben és ellenőrzött körülmények között – megengedett, és így továbbra is a veszélyesebbnek tekintett egyéb bűncselekmények felszámolása élvez prioritást”.⁴

A toleranciapolitika vonatkozik a coffee-shopok létesítésére és üzemeltetésére is, amit a helyi hatóságok csak bizonyos feltételek betartása esetén engedélyezhetnek.

„Azokat a feltételeket, amelyek mellett a kannabisz coffee-shopokban történő értékesítése megtűrt lehet, nemzeti szinten az Openbaar Ministerie (ügyészség) utasításai határozzák meg. E feltételek, közismert nevükön az „AHOJG-kritériumok” (a továbbiakban: AHOJG-kritériumok) a következők:

A (affichering): a kábítószer nem reklámozható; H (harddrugs): semmilyen kemény drog nem árusítható; O (overlast): a coffee-shop nem járhat a környéken lakók nyugalmanak zavarásával; J (jeugdigen): kiskorúak (18 éven aluliak) számára tilos a kábítószer árusítása és a helyiségek látogatása; G (grote hoeveelheden): ügyletenként és személyenként 5 grammot meghaladó mennyiség nem árusítható. Ezenfelül a toleranciapolitika révén megtűrt coffee-shopok készlete (handelsvoorraad) nem haladhatja meg az 500 gramm mennyiséget”.⁴

Holland nehézségek

Mivel az országban régóta - az 1970-es évektől – az EU-ban elsőként legálisan hozzáférhető a marihuána, így nem csoda, hogy sok turistát vonzott ide a kannabisz nyújtotta élvezet elérhetősége.

Ez a turizmus viszont nem mindig jelent örömet az adott város lakóinak, sőt a határ menti városok lakóit kifejezetten megterhelte az éjszakai élettel járó hangzavar, a közbiztonság és a szubjektív biztonságérzet csökkenése, valamint a szemét és felfordulás.

Ennek következtében a maastrichti önkormányzat olyan politikát fogadott el, amely szigorítja a coffee-shopok üzemeltetésének szabályozását és maximalizálta a számukat tizennégyben. Emellett a képviselőtestület a kábítószer-turizmus csökkentése, illetőleg megakadályozása érdekében 2006 januárjától a marihuánát árusító létesítmények üzemeltetője csak a belföldi lakosok számára engedheti meg a belépést és az ott-tartózkodást. Belföldi lakos - a rendelet szerint - Hollandiában ténylegesen lakóhellyel rendelkező személyt jelent.⁴

Ez utóbbi szabály bevezetése olyan szabadságjogi és diszkriminációra hivatkozó vitákat eredményezett, melyek egészen az Európai Bíróságig jutottak. Az ítélet, pedig megerősíti az Unió kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatos határozott állásfoglalását: „a szolgáltatásnyújtás szabadsága és az egyéb szabadságjogokra való hivatkozás nem írhatja felül a kábítószer elleni küzdelem melletti érdekeket”.⁴

Mivel Hollandia azóta is a tolerancia politikát alkalmazza, így a kannabisszal kapcsolatos szabályozások még mindig nem egyértelműek, így nincs kizárva, hogy az ezzel összefüggő jogérvényesítés továbbra is akadályokba ütközzön.

Honnan indul tehát Németország? – jogi buktatók

Az Unió számára egy létező tendenciát „tolerálni” egy nemzet esetében talán könnyebb, mint egy teljesen új metódus bevezetését engedélyezni. Németországnak tehát a marihuána legális fogyasztását illetően azonban nincs múltja, tehát kétségtelenül új utat kell választania.

A „maastrichti precedens”⁴ ítéletből kitűnik, hogy 2010-ben az EU még határozottan tette le voksát a kábítószer elleni küzdelem mellett, azóta ugyan eltelt 12 év, változott a világ és sok ország fellépett a dekriminalizáció és a legalizáció igényével. A jelenlegi német koalíció azonban nem elégszik meg egy viszonylagos szabályozással, teljes legalizációt kíván, az állam által biztosított saját termesztést, saját kereskedelmet a rekreációs használattal összefüggésben. Ennek kidolgozása nem kis feladat, pláne úgy, hogy jó néhány EU-s tagállam is érdeklődve figyeli a fejleményeket, akiknek eddigi szabályozására hatással lehet a német modell.

Felmerül a kérdés, hogy a németek milyen forrásból kívánják beszerezni a rekreációs célra szánt kannabiszt. Logikusnak tűnik a megoldás, hogy azt régi kannabisztermelő országokból (mint például Marokkó és Libanon) importálják, ahogyan az orvosi célra szánt marihuána 85%-át is. Ám míg az orvosi felhasználású anyag importja nemzetközileg elfogadott, a szabadidősé az EU rendelkezéseivel és az ENSZ 1965. évi 4. kábítószerrel kapcsolatos törvényerejű rendeletével is szembe megy.⁹

Burkhard Blienert, az SPD politikusa szerint az ENSZ 1960-as években született egyezménye – mely szerint a marihuánát szigorúan üldözni szükséges – már elavult, így az évtizedek változásaira való tekintettel újraértelmezése indokolt. Az ENSZ nemzetközi kábítószer-ellenőrzési egyezményeinek végrehajtását felügyelő ellenőrző szerv, a Nemzetközi Kábítószer-ellenőrzési Testület (INCB) nemrég módosította a szövetség állásfoglalását, hogy „azok az intézkedések, melyek kis mennyiségű kábítószer személyes használatának és birtoklásának dekriminalizálására irányulnak, nem sértik az ENSZ kábítószerügyi egyezményeinek rendelkezéseit”.⁵

E változtatás azonban továbbra sem foglalja magában a – Németországban megvalósítani kívánt – teljes legalizáció támogatását, azaz a kannabisz külföldi beszerzése és termesztése is, továbbra is az egyezmények előírásaiba ütközne.⁵ A szövetségi kormány idén őszre tervezi a legalizációs csomag részleteinek bemutatását, az azonban sejthető, hogy sikerült egy olyan jogi „kiskaput” találniuk, amely a 2004-es EU-s saját nemzeti jogra való hivatkozásán alapul – csakúgy, mint a holland helyzet, másrészt az „amennyiben jogellenesen követik el” kitételekre alapoz, tehát, ha a saját nemzeti joguk nem tartja többé jogellenesnek a kannabisz kereskedelmét és fogyasztását, akkor a kerethatározat sem vonatkoztatható rá.⁶

Németország nemzetközi felelőssége

Ha a legalizációs törvénykezéshez magát az Unió kerethatározatát használják fel, az valószínűleg hatással lesz a többi EU tagállam kábítószerrel kapcsolatos szabályozására is, hiszen más országokban is megoldást keresnek az illegális kábítószer-fogyasztás megoldására.

Franciaországban a felnőttek körében történő illegális kannabiszhasználat elképesztően magas: 44,8 % -os¹, így ha a német kormány úttörőként elindul ezen az úton, a többi tagállamnak kész, kidolgozott modellt nyújthat a legalizációt illetően.

Célkitűzések

A németországi legalizáció belföldi megvalósulása is igen összetett, ugyan leginkább az Egészségügyi Minisztériumot érinti, de gyakorlatilag „minden tárca működési területén adódnak idevonatkozó ügyek”⁵, amelyek szabályozásra szorulnak. Burkhard Blienert a marihuána legalizálásának előkészítésével megbízott szövetségi biztos kijelentése szerint „a szükséges intézkedések átívelnek a mezőgazdaságon, az ifjúságvédelmen, a rendőrségen, és nem érnek véget az adózással kapcsolatos kérdéseknél”.⁵

A **közlekedésilámpa-koalíció** közleményében egyértelműen kifejezi, hogy a legalizáció egyik fő célja, hogy „megakadályozza a szennyezett anyagok továbbadását, és biztosítsa a kiskorúak védelmét”.⁷

A megállapodás döntő pontja az engedéllyel rendelkező üzletek létesítése, amelyeknek meg kell felelniük a minőségi előírásoknak, valamint felelősséget kell vállalniuk, hogy csak felnőttek részére árusítsanak.

Szintén az üzletek létrehozásában látja a kormány kannabisz feketepiacának felszámolását, hiszen amíg ez nem megoldott addig a kábítószeresek nem ellenőrzött minőségben és szabadon hozzáférhetők a gyerekek és fiatalok számára is.

A Zöldek társfőnöke, Robert Habeck azzal érvelt a legalizáció mellett, hogy a kannabiszpiac megadóztatása „elég bevételt adna az államnak ahhoz, hogy elegendő oktatási és prevenciók kampányt lehessen folytatni”.⁷

Egy másik felhozott érv a rendőrség és az ügyészség tehermentesítése, mivel a marihuánafogyasztás jelenleg bűncselekmény a hatóságok kötelesek az eljárások lefolytatására. Németországban ez nem csekély mennyiség, hiszen napjainkban átlagosan minden harmadik percben a rendőrség vagy az igazságszolgáltatás hatókörébe kerül egy kannabiszfogyasztó.⁵

A fogyasztók számára ugyan megkönnyebbülést jelentene, hogy nem vonják őket eljárás alá, viszont a tapasztalat azt mutatja, hogy a feketepiac kiszorítása más országokban sem valósult meg, ahol államilag biztosított a kannabisz fogyasztása. Uruguayban például 2013 óta legális a marihuána, de a fogyasztók 70%-a még mindig a feketepiacon vásárol, Kaliforniában a legális kereskedelem képtelen felvenni a versenyt az illegális árusokkal,⁸ Kanadában pedig, ugyan sok kábítószer-kereskedő profilt váltott és keményebb drogokkal üzletel, mégsem maradt el teljesen a fogyasztók érdeklődése a feketepiacon vásárolható kannabisz iránt.

Összefoglalva az FDP szerint, ha a kannabiszt a cigarettához hasonló módon adóztatnák, évente akár egymilliárd eurós bevételre is számíthatna a kormány⁷, viszont a német kannabisziparág azt szeretné elérni, hogy az állam grammonként 10 eurónál ne vessen ki magasabb adót a szerre, mert az továbbra is az illegális kereskedők malmára hajtaná a vizet.⁸

További „passzív” jövedelmet jelentene az állam számára a büntetőeljárások megszüntetése, valamint a kannabisszal kapcsolatban a német kenderszövetség 27 ezer új munkahely létesítésének bevételeivel számolt. Így a becslések szerint a legalizáció akár 4,7 milliárd eurónyi előnyt jelentene a német államnak.

Egyéb megfontolások

Érdekes, hogy a legtöbb érv a németországi legalizáció mellett csupán gazdasági. Ezeket követik az olyan egészségügyi megfontolások, amelyek az ártalomcsökkentésre irányulnak, például a használok "tisztább" anyaghoz jutása. A szabadságjogokra való hivatkozás – amit a legtöbb civil szervezet hangsúlyoz elvesztett az intézkedések indoklásai között. Ennek oka lehet, hogy a legalizáció erre alapuló keretszabályozása az Unió felé kevésbé kommunikálható a már említett maastrichti precedens miatt, melynek ítélete külön hangsúlyozza, hogy „a

szolgáltatásnyújtás szabadsága és az egyéb szabadságjogokra való hivatkozás nem írhatja felül a kábítószer elleni küzdelem melletti érdekeket”.⁴

Valószínűleg veszélyes is lenne ilyen szinten a szabad önrendelkezésre hivatkozni, hiszen akkor mi a helyzet a szabadsággal, ha az egyén a marihuánán kívül egyéb illegális kábítószer is kíván fogyasztani?

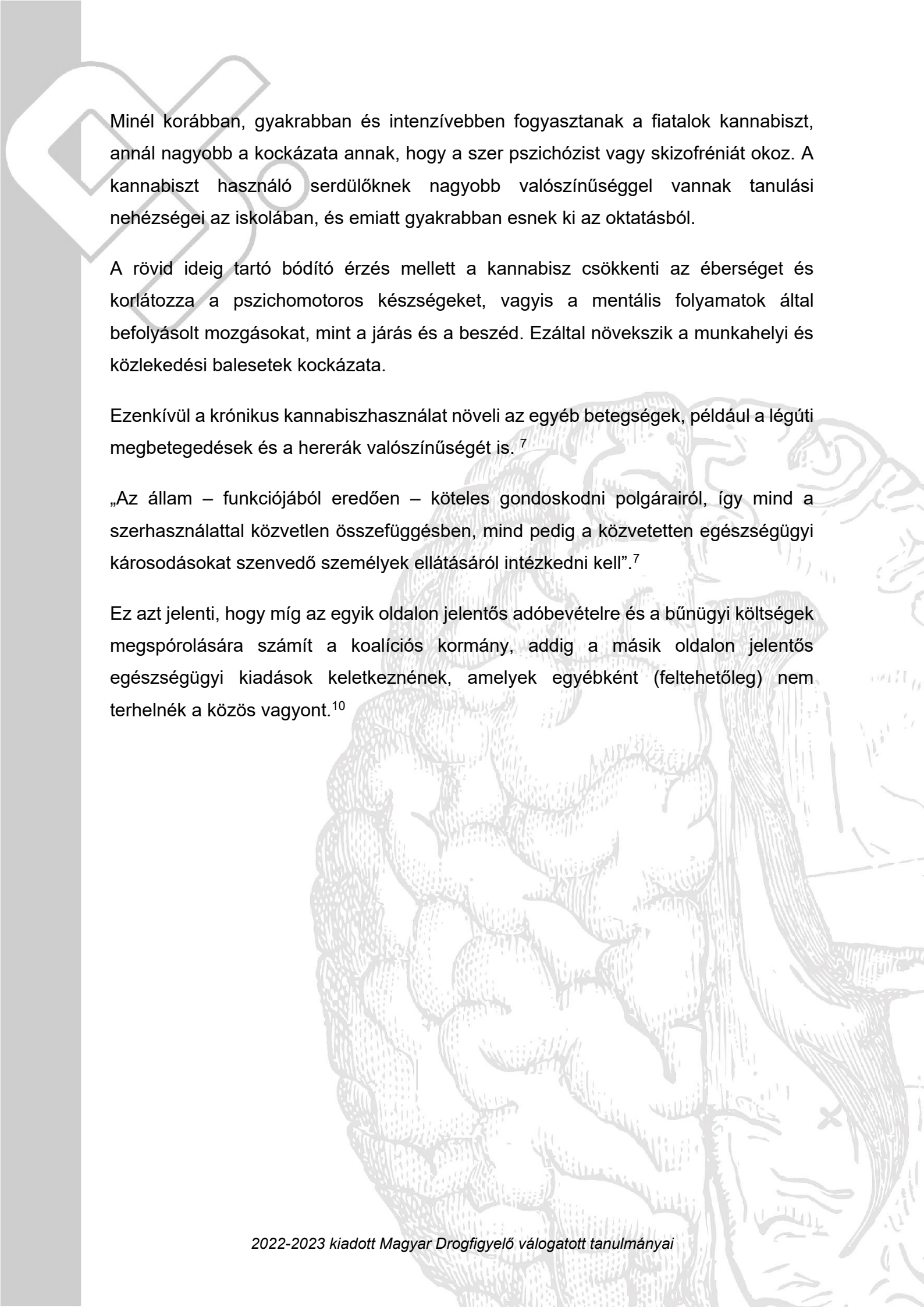
Az állam működésének elengedhetetlen feltétele az egészséges, megújuló társadalom, melynek minősége és összetétele az egyénektől függ, így az egyén önpusztító magatartásának támogatása az állam részéről alapvetően ésszerűtlen.

Példaként hozhatóak a piacon legálisan beszerezhető drogok is, mint a cigaretta, gyógyszerek és az alkohol, melyeknek mértéktelen fogyasztása szintén számos negatív közegészségügyi (és egyéb) következménnyel járhat. Azonban, ahogyan az USA-ban bevezetett „szesztilalom is bizonyította, hogy a drogokkal kapcsolatos társadalmi problémák pusztán törvényi eszközökkel nem orvosolhatók.”¹⁰

Tehát akár legális, akár illegális droghasználatról beszélünk, fontos szempont, hogy mindez az egyén döntésén alapul, és mint ahogyan az állam az öngyilkosságot sem tudja közvetlenül megakadályozni, így csupán közvetett beavatkozásra van lehetősége. Minden szabályozásnak az egyén testi és pszichés egészségét kell céloznia és támogatnia, tekintetbe véve azt, hogy nem dönthet helyette.

Burkhardt Bienert, a kábítószerrel foglalkozó német biztos is megjegyezte, a piac szabályozásával kívánják a serdülők intenzív kannabiszhasználatba kezdését megakadályozni, hogy ne ismételjék meg az „alkohollal elkövetett hibákat”.⁸ Így viszont felmerül a kérdés, hogy nem lenne-e ésszerűbb megpróbálni rendezni a már legális drogokkal kapcsolatban felmerült problémákat, hogy később egy kipróbált és bevált modellt alkalmazhassanak a marihuánával összefüggésben is.

Daniela Ludwig (CSU) a jelenleg még megbízását töltő szövetségi kábítószer-biztos a marihuána okozta pszichózisra, más pszichés- és egészségügyi károsodás veszélyére hívta fel a kormány figyelmét, hiszen szakértők szerint 20 éves korban még nem fejeződik be a központi idegrendszer és az agy érése. Ebből fakadóan pedig a „felnőttek” részére történő legális árusítás korhatára átgondolásra szorul.

Minél korábban, gyakrabban és intenzívebben fogyasztanak a fiatalok kanna-bisz-t, annál nagyobb a kockázata annak, hogy a szer pszichózist vagy skizofréniát okoz. A kanna-bisz-t használó serdülőknek nagyobb valószínűséggel vannak tanulási nehézségei az iskolában, és emiatt gyakrabban esnek ki az oktatásból.

A rövid ideig tartó bódító érzés mellett a kanna-bisz-t csökkenti az éberséget és korlátozza a pszichomotoros készségeket, vagyis a mentális folyamatok által befolyásolt mozgásokat, mint a járás és a beszéd. Ezáltal növekszik a munkahelyi és közlekedési balesetek kockázata.

Ezenkívül a krónikus kanna-bisz-t használat növeli az egyéb betegségek, például a légúti megbetegedések és a hererák valószínűségét is.⁷

„Az állam – funkciójából eredően – köteles gondoskodni polgáraitól, így mind a szerhasználattal közvetlen összefüggésben, mind pedig a közvetetten egészségügyi károsodásokat szenvedő személyek ellátásáról intézkedni kell”.⁷

Ez azt jelenti, hogy míg az egyik oldalon jelentős adóbevételre és a bűnügyi költségek megspórolására számít a koalíciós kormány, addig a másik oldalon jelentős egészségügyi kiadások keletkeznének, amelyek egyébként (feltehetőleg) nem terhelnék a közös vagyont.¹⁰

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/14644/2022.2419_HU_02_wm.pdf
2. József, Haller (2021). A kannabisz gyógyászati felhasználásának dilemmái, előadás. <https://drogkutato.hu/cikkek/a-kannabisz-gyogyaszati-felhasznalasanak-dilemmai-eloadasunk-a-muveszetek-volgyen/>
3. Az Európai Unió Tanácsának 2004/757/IB kerethatározata a tiltott kábítószer-kereskedelem területén a bűncselekmények tényállási elemeire és a büntetésekre vonatkozó minimumszabályok megállapításáról <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004F0757&from=EN>
4. BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (2010). A C-137/09. sz. ügyben. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=FC1B39DDECEBF3FB1C7C964A99FFB4C6?text=&docid=79389&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=136295>
5. https://hvg.hu/elet/20220827_A_marihuana_teljes_koru_legalizalasara_keszul_Nemetorszag
6. https://precedens.mandiner.hu/cikk/20220111_eu_nemetorszag_kannabisz_legalizacio
7. <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/cannabis-legalisierung-ampel-100.html>
8. <https://infostart.hu/kulfold/2022/07/03/ensz-egyezmenyt-is-erint-a-kannabisz-nemet-legalizalasa#>
9. 1965. évi 4. törvényerejű rendelet a New-Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény kihirdetéséről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500004.tvr>
10. Ákos, Erdős (2015). Droghelyzet: tiltás kontra legalizáció. Magyar Rendészet 2015/3. 11-26.